

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПОЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ СВІТСИСТЕМИ ГЛОБАЛІЗМУ І ГЛОБАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

***Анотація.** Стаття присвячена проблемі побудови нової системи світового устрою, характерною рисою якої є глобалізм, що визначає сьгодні основні тенденції світового розвитку. Автор показує загрозливий характер тотального, силового глобалізму та відстоює ідею раціональної економічної інтеграції.*

Ключові слова: світсистема, світоустрій, глобалізм, глобальний простір, глобальна економіка, глобальна інтеграція.

***Аннотация.** Статья посвящена проблеме построения новой системы мирового устройства, характерной чертой которой является глобализм, который определяет сегодня основные тенденции мирового развития. Автор показывает угрожающий характер тотального, силового глобализма и отстаивает идею рациональной экономической интеграции.*

Ключевые слова: миросистема, мироустройство, глобализм, глобальное пространство, глобальная экономика, глобальная интеграция.

***Annotation:** This article is devoted to construction of new system of world order, a feature which is globalism that defines today the main trends of world development. The author shows the threats of total globalism and force globalism and promotes the idea of rational economic integration.*

Keywords: world system, world order, globalism, global space, the global economy, global integration.

Вищим сучасним імперативом науки є пошук розуміння напрямків світового розвитку, його законів і сили. На рубежі нового тисячоліття перед людством гостро постало питання про **нову систему світоустрою – світсистему глобалізму**, яка стала пануючим фактором світового розвитку.

За даними ООН, яка є світовим центром вивчення процесів глобалізації і формування перспективних моделей глобалізму, одною з головних тенденцій стрімкого розвитку транснаціонального (глобального) фінансово-інформаційного простору є **глобальна інтеграція світової економіки**. Багато державних і політичних діячів і вчених вважають раціональну економічну інтеграцію розумною альтернативою злякисному процесу силової глобалізації. Інші вважають, що інтеграція, зокрема світовий інтеграційний процес, це лиш складова глобалізації і глобалізму. Тому питання природи, сутності і наслідків сучасних світових інтеграційних процесів викликають неабиякий теоретичний і практичний інтерес. Це в першу чергу викликано зростаючими глобалізаційними викликами і загрозами.

Як відомо, в основі світового інтеграційного процесу лежить міжнародна економічна, політична й соціально-культурна взаємодія і обміни, які породжують та відтворюють ефект міжнародної синергії та базуються на міжнародному поділі праці. Рушійною силою міжнародного поділу праці, своєю чергою, виступає науково-технічний прогрес, на основі якого виникла й розвивається техногенна цивілізація модерну. Починаючи з XVI століття технічний прогрес постійно демонстрував ефект прискорення, що давало поштовх і прискоренню процесів міжнародного поділу праці. А це об'єктивно й неминуче вимагало формування механізмів міжнародної інтеграції праці і виробництва, щоб уникнути колапсу від абсолютної фрагментації розвитку.

Світовий обмін діяльністю і інтеграційний процес є основою функціонування і розвитку сучасної світової системи, способом існування, відтворення і зростання цивілізації Заходу, яка стала пануючою глобальною цивілізацією. Соціально-культурна і технологічна експансія Заходу і світовий економічний розвиток є взаємопов'язаними процесами, тому що цивілізаційна модель Заходу лягла в основу світового економічного розвитку, який, своєю чергою, визначив характер, спрямованість та історичну перспективу світового інтеграційного процесу.

Ідеологія глобалізації і реально сформована система глобалізму вже оволоділи світом. Ідеологія глобалізації виникла в останній третині XX ст. як небачений за масштабами і наслідками всесвітній ідеологічний проект. В основу цього вселенського проекту було покладено велетенський економіч-

ний потенціал США, країн «великої сімки» та інших «надрозвиннутих» держав світу. Процес глобалізації не можна назвати стихійним, оскільки глобальні центри впливу інтенсивно і послідовно створювали глобальну інфраструктуру, здатну завдяки найновішим технологіям, в тому числі гуманітарним і соціальним, контролювати свідомість і громадську поведінку людей, впливати на уряд будь-якої країни світу і США також.

Глобалізм як новий світопорядок і нова світосистема визначатимуть долю людства в XXI столітті, коли система глобалізму остаточно набуде ознаки нової соціально-економічної формації і нового суспільно-політичного ладу. Відтак людство не має іншого вибору, як підпорядкувати собі цей процес і не стати для нього сировинним ресурсом – глиною, з якої можна зліпити будь-що, або дровами, які швидко згорять в горнилах системи глобалізму.

Сучасна глобалізація вже породжує віртуальний фантом "інтегрованого світового співтовариства". В результаті технологічних комунікаційних переворотів світ став єдиним домом без стін, "глобальним селом". Проте за умовами розвитку, ефективністю економічного відтворення, конкурентоспроможністю різних регіонів і країн він є досі драматично розділеним, несєдиним, дезінтегрованим. Водночас із процесами глобальної інтеграції світу продовжуються потужні процеси соціально-економічної дезінтеграції. Хотілося б вірити, що в XXI ст. людство віднайде такі механізми інтеграції, які будуть формувати планетарне співтовариство солідарних людей, народів, країн і держав. Глобальний солідаризм, відчуття єдиної глобальної родини повинні стати реальною альтернативою силовому глобалізму.

На початку XXI століття світ зіткнувся з проблемами, викликами та імперативами, до системного осмислення яких він не був та ще й досі не є готовим. Серед них найважливіше місце належить баченню перспектив ефективного і безпечного розвитку за умов загострення ресурсних та екологічних проблем планети, поглиблення протиріч і конфліктів глобальних трансформацій – домінуючої тенденції світового господарства на рубежі XX – XXI століть.

Сьогодні світ напружено шукає відповіді на доленосне питання про вибір моделей глобального співрозвитку. Продовжити модель глобального лібералізму, чи здійснити ризиковий, а може й самовбивчий маневр і стратегічну трансформацію до **тотального** глобалізму. Все говорить про те, що остання тенденція стає домінуючою. Найбільш відповідальні дослідники констатують, що людство вичерпало свої можливості екстенсивного розвитку. Наступає постіндустріальна, постеконімічна ера. Глобальний «керований з боку глобалізаторів хаос» – найбільша світова загроза.

Активізація процесів глобалізації і глобальних трансформацій за останні десятиліття призвели до того, що цей відносно новий світовий феномен перетворюється на головний чинник впливу на процеси розвитку і модернізації [1].

На початку III тисячоліття з усією очевидністю стало зрозуміло, що глобалізація не принесла тих позитивних стабілізуючих наслідків для населення Землі, які очікувалися. Головним протиріччям стає протиріччя між глобальним розвитком та інтересами окремих держав і націй. Тому актуалізувалися пошуки теорій виживання людства, у центрі яких стояла би людина, а її життєвим середовищем була нормальна глобальна екологічна система. Це здійсненне тільки за умов ресурсоощадної економіки й посилення соціального захисту і соціально-екологічного контролю з боку людства.

Усвідомивши загрози глобалізації: поглиблення нерівності як всередині суспільства, так і в глобальному вимірі; поширення соціальних хвороб, зростання соціальної непевності, занепад традиційних цінностей і загрозливі масштаби антисоціальної поведінки, людство з метою самозбереження повинно провести зміни соціальної структури суспільства, спрямовані на соціальну безпеку і наднаціональну солідаризацію.

Чи можлива гуманна глобалізація або «глобалізація з людським обличчям»? На це важливе запитання людство ще не має позитивної відповіді. Багато хто вважає, що глобалізація — це процес, в результаті якого багаті і бідні будуть ще більше ненавидіти один одного. Один з найбільших глобальних конфліктів — це протиріччя між багатими і бідними країнами. «Це ілюзія, що якщо накачати країну грошима міжнародних організацій, то ситуація покращиться. Міжнародна допомога не рятує країни. Вони беруть гроші в найбідніших людей багатих країн і передають багатим людям в найбідніших країнах» (Шимон Перес) [2].

Створена небачена в історії людства система силового глобалізму, як злякисна світова пухлина, в найкоротший історичний період, всього за 35-45 останніх років привела до небаченої глобальної кризи – першої нециклічної кризи глобального капіталізму – кризи монополізованого надспоживання, яка неминуче стане безперервною і перманентною. Наслідки її незворотні. Бо в ній закладений внутрішній конфлікт розвитку і механізм саморуйнування. Суть цього механізму – в доведеній до крайності системі монопольної експлуатації світу за допомогою надспоживання матеріальних, фінан-

сових і інтелектуальних ресурсів в украй обмеженому колі країн – гегемонів і, передусім, в США. Виникла нова форма експлуатації – глобальна експлуатація національних капіталів з боку глобального капіталу – «експлуатація капіталу капіталом» і країн країною – монополістом.

Зупинити цю кризу дуже важко, бо її носіями, генераторами і рушіями є найбільш могутні країни світу, які до кінця боротимуться за збереження свого особливо привілейованого статусу глобального споживацького суспільства. **Американська система надспоживання перетворилася на особливу форму глобальної експлуатації світу** і стала могильником подальшого прогресивного світового розвитку. Вже нині можна стверджувати, що нинішній світовий економічний порядок відходить у минуле. Світ рухається до політики тотальної економії і зниження соціальних стандартів в лукаве ім'я бездефіцитності національних бюджетів.

Проведені нами дослідження генезису, економічної природи, загроз і наслідків глобалізму привели до висновків про перехідний характер системи корпоративно-державного глобалізму як нового суспільного ладу і про неминучий крах цієї системи внаслідок крайнього загострення її внутрішніх конфліктів. Віртуалізація глобальної економіки, в якій діють неконтрольовані транснаціональні корпорації, що перевищують за своїми економічними масштабами окремі країни, небачений розвиток спекулятивних глобальних фінансів, повний відрив глобальних фінансів від реальної економіки і виробництва, макроекономічні дисбаланси і валютна волатильність, різке збільшення суверенних державних боргів неминуче ведуть до кризи і краху системи глобалізму.

Глобальна економіка, що жила в передкризову епоху на основі так званого Вашингтонського консенсусу, забезпечила більше 20 років економічного зростання. Проте в цей період саморегулювання фінансових ринків привело до накопичення потенціалу кризового вибуху. [3]

На думку багатьох економістів, глибина фінансово-економічної кризи, що розгортається, пов'язана з кризою всієї системи сучасного світоустрою, моделі глобального розвитку і способу життя. Неоліберальна модель економіки, відповідно до якої глобалізація і світова економічна інтеграція створюють основу для безперервного зростання економічного добробуту, продемонструвала свою повну неадекватність реаліям. На практиці саме глобалізація сприяла поширенню американської економічної кризи на весь світ. В даний час віра в глобалізацію остаточно підірвана. Політична підтримка глобалізації повсюдно знизилася. В світі зростають тенденції нарощування антиглобалізму. Антиглобалізм реально стоїть на порядку денному людства. Відмова від економіки наживи неминуча.

Нині спостерігається втрата довіри до глобальних міжнародних інститутів – ООН, МВФ, Світового банку – щодо їх здатності протистояти глобальній кризі, що насувається. В щорічній доповіді Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) Global Risks Report 2011 йдеться про те, що фінансова криза протягом трьох років виснажила здатність світу протистояти майбутнім загрозам. "Частота виникнення і серйозність ризиків для світової економіки збільшилися, тоді як спроможність систем світового регулювання по боротьбі з цими ризиками не зросла", – мовиться в доповіді. [4]

Автори доповіді виділили три найважливіші категорії ризиків, що існують в світі. Насамперед це ризики макроекономічних дисбалансів і валютної волатильності, ризики суверенних дефолтів внаслідок податково-бюджетних криз в країнах з розвиненою економікою і їх величезних незабезпечених соціальних зобов'язань. Це наслідки відриву глобальних фінансів від реальної економіки. Це наслідки антисоціальних глобальних фінансових спекуляцій.

Друга категорія ризиків – зростання кількості неефективних і вразливих держав, організована злочинність і корупція. Третя категорія ризиків – виснаження природних ресурсів, жорсткі обмеження води, продовольства і енергії при швидко зростаючій кількості населення планети. "Системи двадцятого століття не можуть впоратися з ризиками XXI століття, і світу необхідна нова мережа взаємозв'язаних систем для розпізнавання і запобігання ризикам, перш ніж вони встигнуть вирости в кризи", – вважає керуючий директор ВЕФ Роберт Грінхіл. За його словами, взаємопов'язаність і складність проблем свідчить про можливість виникнення непередбачених наслідків, а існуючі механізми по запобіганню ризикам здатні лише перекласти ці ризики на інші частини суспільства.

Сьогоднішній важкий кризовий період не забезпечив згоди навіть серед провідних економік світу (групи G8 і G20). Не вдається виробити скоординованих підходів до назрілої реорганізації світового економічного і фінансового порядку. Засідання на вищому рівні дозволяють стримувати хвилі протекціонізму, підтримувати взаємодію і уникати конфронтації. Проте вони не привели до формування «нової глобальної архітектури» ні у фінансах, ні в торгівлі, ні в питаннях екології.

На думку більшості експертів, **світова економіка нині перебуває на краю важливої трансформаційної зміни – переходу до багатополярного світового соціально-економічного устрою.** Зсув економічної потужності убик від США, Європи і Японії до Китаю, Індії, Бразилії і «азійських ти-

грів» прискорить появу багатополярного світу. Далі подаємо прогнозний перелік деяких можливих змін.

1. Впродовж останнього десятиліття активно обговорюється питання про те, наскільки довго американський долар виконуватиме роль резервної валюти і що поступово прийде йому на зміну. Очевидно, що росте необхідність в міжнародній угоді щодо глобальної резервної валюти і системи контролю над нею. Найменше ймовірно, що в міжнародній валютній системі домінуватиме єдина валюта. За прогнозами Світового банку, **найбільш вірогідний сценарій в 2025 г.: багатовалютна система з центральними ролями долара, євро і юаня; США, країни євросони і Китай – три головні полюси економічного зростання.** [5]

2. **П'ятсотрічна роль Заходу як локомотиву глобального розвитку ослабне поряд із азійським глобалізмом, який неухильно зростає і стає антиподом західного глобалізму.** Зокрема, він підвищить глобальний вплив найбільших країн, що розвиваються, включаючи Китай, Бразилію, Індію та інші. Неминуче ослабне становище Сполучених Штатів і їх здатність скеровувати і формувати міжнародні відносини. З'явилися реальні спроби формування євразійського глобалізму на чолі з Росією.

За даними доповіді Світового банку «Горизонти глобального розвитку» (Global Development Horizons 2011), на долю шести країн з економічними системами, що швидко зростають, – Бразилія, Китай, Індія, Індонезія, Республіка Корея і Росія – припаде більше половини всесвітнього зростання, Водночас ці країни за рахунок торгівлі і фінансових операцій стимулюватимуть економічне зростання в найменш розвинених країнах. Економічні показники даної групи країн в середньому зростуть на 4,7% в період з 2011 по 2025 рр. Економічне зростання в розвинених країнах, тим часом, складе 2,3% протягом цього ж періоду.[5] Проте роль країн ЄС, Великобританії, США залишиться провідною в сприянні глобальному економічному зростанню. Зміна балансу економічної і фінансової сили на користь країн світу, що розвиваються, матиме важливі наслідки для корпоративних фінансів, інвестицій.

Це зближуватиме Захід і Схід економічно та соціально. Перш за все, зростатиме ресурсна (енергія, робоча сила, інтелект) взаємозалежність, незалежно від інтересів і стратегій авангардних країн. Зростатимуть масштаби глобальної інтеграції і конвергенції.

3. Новим світовим феноменом першої чверті XXI століття стали глобалізація Азії та особливий **азіатський глобалізм.** Останній виступає, з одного боку, альтернативою панамериканському глобалізму, а з іншого – механізмом посилення могутності всесвітньої системи глобалізму. Азіатський глобалізм стане ще агресивнішим і експансивнішим, ніж американський (євроатлантичний). Очевидно, він буде здатним потіснити країни Заходу і перетворити Південно-Східну Азію на провідну зону світової економіки, що найдинамічніше розвивається. Досить вірогідним є утворення могутнього альтернативного Азіатського валютного фонду.

Азіатський глобалізм невдовзі контролюватиме всі основні фінансові потоки глобального капіталу. Такі можливості в нього з'являться. Нині валютні резерви Японії перевищують \$900 млрд., Китаю – \$500 млрд., Кореї – \$200 млрд., Індії – \$120 млрд., а разом вони складають три чверті всіх сукупних світових валютних резервів.

На світ чекає створення азіатської корзини резервних валют. Долар в Азії та євроатлантичному світі буде поставлено під вплив азіатського глобалізму. Азіатські країни-гіганти можуть скористатися своїми валютно-резервними можливостями для агресивних інвестицій капіталу в найбільш високопродуктивні галузі. Шляхом встановлення азіатських промислових стандартів ці країни-гіганти спроможні змінити на свою користь територіальну структуру глобальної інтелектуальної вартості та глобальної інтелектуальної власності. А це воістину означатиме настання глобальної економічної революції, оскільки інтелектуальна вартість і власність мають потенційну здатність до небаченого раніше ефекту мультиплікації. На цьому базується наша прогнозна оцінка нового економічного вибуху в Азії. До 2025 року азіатський глобалізм як система стане сильнішим, ніж євроатлантичний глобалізм, і цілковито пануватиме в «незахідній» частині світу.

Водночас уже зараз Китай зіткнувся з проблемами зростання інфляції, нерівності в доходах і збільшенням соціальної нестабільності, які потребують нагального вирішення. Це проблема глобальних соціальних рішень.

Глобальна американізація наражатиметься на дедалі більший опір. На цьому тлі відносно посилиться європейський глобалізм Євросоюзу, за умови подолання нинішньої кризи надвисоких суверенних боргів країн Євросони. Сполучення сил євроатлантичного (американського), азіатського та європейського + євразійського глобалізму сприятиме загальному посиленню системи глобалізму і

перетворенню його в нову суспільно-політичну формацію. Процес глобалізації стане безупинним, а його наслідки (як позитивні, так і негативні) – незворотними.

4. Сьогодні ми знаходимося на початку процесу вдосконалення глобального державного управління. Постамериканський світ – це незворотній процес, що має свої стадії розвитку. Економічне зростання інших крупних держав неминуче спричинить перерозподіл геополітичних ролей в світі. В постамериканському світі інтереси провідних країн будуть тісно пов'язані між собою, тому необхідно прагнути до максимального зниження його конфліктного потенціалу. Необхідно запобігти виникненню в майбутньому будь-якої нової глобальної гегемонії і запобігти холодній війні всіх проти всіх.

Дуже важливо уникнути валютних конфліктів. Валютні війни між країнами тісно пов'язані з необхідністю скорочення глобальних дисбалансів, тобто різниці між заощадженням і накопиченням в різних країнах, що значно збільшилася в останні роки. Наростання дисбалансів створює економічні чинники, які штовхають «дефіцитні» за поточним рахунком країни до ослаблення своїх валют, а «профіцитні» – до їх зміцнення. Це призводить до того, що уряди створюють бар'єри шляхом втручання на ринку, чи то у формі валютних інтервенцій, введення зовнішньоторговельних обмежень або обмежень на потоки капіталу. [6] Потрібні як масштабна корекція валютних курсів, так і зниження глобальних дисбалансів за рахунок зміни економічної політики найбільших країн. Але поки що зусилля по розширенню міжнародної кооперації не мають помітних результатів. Питання про вирівнювання світових дисбалансів, особливо дефіцитів в Сполучених Штатах і курсу юаня, є і питанням перспективи розвитку глобальної економіки. Из-за наявності багатьох впливових центрів сили це фактично перевірка для глобального управління, міжнародних фінансових організацій і їх координації.

Сучасна геоэкономика перетворюється в плацдарм і «глобальне поле» цивілізаційного протистояння. Цивілізаційні виміри і проблеми геоэкономики стають надзвичайно актуальними і гострими. Одна з таких проблем – **геоэкономична дезінтеграція розвитку.** Світ є розділеним на окремі геоэкономичні зони, які перетворилися на дискримінаційні рівні відносно інтегрованого глобального універсуму.

У післявоєнний період створювалися функціуючі нині міжнародні інститути, а також багатостороння система торгівлі, заснована на режимі найбільшого сприяння для окремих країн [7]. Тоді в економіці домінували США і їх найбільші партнери – Європейське економічне співтовариство (ЄЕС) і Японія. Рідкісним винятком з режиму найбільшого сприяння вважався регіоналізм, і одне з найважливіших таких винятків поширювалось на ЄЕС.

Сьогодні ситуація докорінно змінилася. По-перше, світова геополітична рівновага змістилася у бік Бразилії, Індії, Китаю, Росії і ще ряду крупних економік, які претендують на роль провідних торгових держав. У цьому полягає одна з причин створення «Великої двадцятки» як нової групи держав, що представляють собою найбільші економіки світу.

Нинішня тенденція полягає в прагненні домовитися про зростаючу кількість преференційних угод, двосторонніх або регіональних, в рамках обмеженого кола партнерів, що в свою чергу глибоко змінює правила міжнародної торгівлі. **Світ рухається до виділення торгових зон, що мають різний зміст і різні правила.** [8]

5. Нині ми вже переживаємо епоху критичного антропогенного перевантаження Землі, яка об'єктивно має обмежені природні ресурси, які або вже вичерпано, або вони деградовані.

Якщо говорити про еволюцію сектору глобального споживання, то **перша глобальна проблема – продовольча – матиме особливий пріоритет у XXI столітті.** Вже на початку 2011 року продовольчий індекс цін ФАО досяг найвищого показника з 1990 року і світ опинився на межі глобальної продовольчої кризи, яка може привести до глобальних політичних змін. Наприклад, на думку багатьох експертів, в січні 2011 року із-за низького рівня життя і частково із-за продовольчої кризи відбулися революції в Тунісі і Єгипті.

Загроза глобального голоду є цілком реальною. В умовах зростання населення світу вона може бути усунена тільки шляхом підвищення продуктивності праці в сільському господарстві. Немає жодних підстав очікувати, що надспоживання продовольства (як і іншої продукції, фінансових ресурсів, послуг, природних і екоресурсів) у зоні «золотого мільярда» світу зменшиться. Глобальний імперіалізм у формі надспоживання збереже свою силу, масштаби і форми, що спричинить подальше поглиблення глобального конфлікту Північ-Південь.

6. Зросте глобальний витік «мозків», посилиться тенденція двостороннього характеру обміну ними. **Розрив між бідними та багатими країнами збільшуватиметься.** Бідні країни не зможуть вийти на застосування нових технологій, а багаті – продовжать політику обміну високими технологіями всередині своєї зони «золотого мільярда». Винятком із числа бідних країн будуть, очевидно, Китай,

Індія, Бразилія, Малайзія, Росія – внаслідок більш високого рівня ефективності та мобілізаційної здатності державного менеджменту.

Фінансова криза, що розпочалася в 2008 р. в США, швидко перетворилася на глобальну кризу у формі сильного погіршення основних економічних показників в більшості країн і викликала глобальну рецесію, що розпочалася наприкінці того ж року, і розвивається в напрямках: економічному, ресурсного (передусім енергетичного) забезпечення, екологічному і соціальному. Ця багатовимірна криза спричинила глибокі економічні розломи у всій світогосподарській системі глобалізму.

Нинішня перманентна глобальна криза торкнулася всіх країн як розвинених, так і таких, що розвиваються. На думку багатьох економістів, це передусім криза сучасної моделі західної цивілізації, під тягарем її внутрішніх суперечностей, коли високий рівень споживання населення не відповідає наявним ресурсам і рівню виробництва. Глобальне надспоживання веде до тотальної кризи з незворотними наслідками.

Глобальні фінансові кризи прямо б'ють по добробуту людини. Завдання захисту своїх громадян від нестабільності глобальних фінансових ринків ставлять перед собою все більше країн. Разом із тим фахівці вважають, що відновлення закритості локальних фінансових систем не є прийнятним. Але закріплення наднаціональних глобальних правил і державного нагляду за рухом фінансових потоків стає об'єктивно необхідним.

Глобальна ненависть чи глобальне партнерство і соціальна солідарність? Ось дилема, перед якою стоїть людство світу сьогодні. Яке місце буде займати людина світу, якщо глобалізація піде шляхом неокolonіальної глобалізації? Глобалізація, уніфікація і стандартизація людини і людської цивілізації — це на добро чи на зло? Історія вчить, що страшний Молох у вигляді глобальної стандартизації Людини може підірвати існування сучасних самобутніх цивілізацій в ім'я надприбутків глобального капіталу. Чи є загроза повернення колоніальної глобалізації? І що врешті-решт дасть глобалізація Людині? Добробут і розвиток? Чи нове рабство?

Від глобальної Людини ХХІ століття будуть вимагати особливої мобільності і здатності адаптуватись до жорсткої переміни умов життя, зміни професій, культурного середовища і комун. Показником глобальної мобільності людини буде універсальна освіта і здатність напружуватись, рухатись, мобілізуватись і вчитись все життя. Вища мета глобальної цивілізації — створення позанаціонального громадянина світу, громадянина єдиного світового людського співтовариства, єдиної світової держави. А чи залишиться людина вищою соціальною цінністю в такій глобальній державі? І чи буде така глобальна Людина і її розвиток вищою метою суспільного розвитку? Тут є великі сумніви і загрози. Найбільша загроза в тому, що глобальна Людина стане універсальним знаряддям в руках глобалізаторів нової інтелектуальної ери.

Глобальний світовий дім «без стін» може виявитись нездатним забезпечити основні права людини для всіх людей світу. Саме в цьому головна проблема нової ери глобалізації. Чи має людство вихід з цього глухого кута? Очевидно, що має. Але при цьому потрібне головне — будувати глобальний світовий дім не від прибутку і долара, а від людини і для людей.

Світове людство, що пережило в ХХ столітті потрясіння двох світових воєн, холодну війну і загрозу ядерного апокаліпсису, екологічні катастрофи, вступає в нове тисячоліття, в еру глобалізації зі своїми старими соціальними хворобами, серед яких — бідність, безробіття, злочинність, тероризм, корупція, наркоманія, демографічні провали, СНІД-епідемії, неконтрольована міграція людей. Наростає їх руйнуюча сила. Глобальна людина втомилась від цих соціальних хвороб, які є результатом соціального і економічного нерівноправ'я, політичної, расової, національної і релігійно-міжконфесійної нетерпимості. Глобалізація соціальних і економічних проблем породила глобалізацію організованої злочинності.

Прагнучи ввести глобалізацію в позитивне русло і розглядаючи її як процес формування загальносвітових принципів життєвляштування людини внаслідок стрімкого розвитку транснаціонального фінансово-інформаційного простору на основі новітніх високих технологій, ООН визначила шість основних тенденцій, які впливають на криміналізацію людського співтовариства.

Перша — розвиток сучасної ліберальної демократії веде до загострення нових протиріч і до конфліктів між людьми на політичній, економічній, релігійній, етнічній і територіальній основі. Результат цих конфліктів — насильство над людьми. Вже сьогодні в світі 42 млн. біженців [9] (з них 16 млн чол. людей були змушені покинути свої держави, а 25 млн чол. були переміщені всередині країни). Щорічно в світі пересуваються від 1 до 5 млн. нелегальних емігрантів.

Друга тенденція — пануючий з 70-х років економічний лібералізм призвів до поглиблення соціально-економічного розколу людей в національних суспільствах, у націях-державах. Національні і міжнародні олігархи захопили майже весь прибуток, зросла частка бідних прошарків населення, зро-

сло безробіття, зубожіння, безпритульність дітей, алкоголізм, наркоманія, злочинність. За даними ООН, більше як 2 млрд. людей в світі живуть в абсолютних злиднях. Зубожіння зростає не тільки в країнах третього світу. Наприклад, в США частка доходів 1% населення збільшилася більш, ніж в два рази з кінця 1970-х років, – з близько 8% річного ВВП до 20%. Такого не було з 1920-х років. Це є глобальна людська бомба.

Високий приріст населення в ресурсно обмежених країнах не тільки може привести до виникнення «демографічних бомб», наростання насильства в суспільствах, деградації державного устрою і суспільних інститутів, а й створює гарячі точки конфліктів.

Третя тенденція — інтеграція світової економіки в глобальну веде до втечі капіталів із відсталіх країн, до втечі кваліфікованої робочої сили і інтелекту націй у передові країни. Людські спільноти відсталіх країн збіднюють, деградує. Держави втрачають суверенітет, а громадяни — права людини. Іде процес тіньювізації економіки. Народне підприємництво придушується. Економічна ініціатива, економічна свобода і економічна демократія стають пустими фразами. Іде небачена глобальна трансформація ринків робочої сили, яка переміщується з виробничої сфери в сферу обслуговування. Масове зростання безробіття створює величезну глобальну резервну армію, частина якої поповнює злочинний світ, вплив якого на населення невпинно зростає.

Четверта тенденція – це тенденція яка підриває безпеку людини в усіх його формах, в тому числі і в формі використання інформаційної та психотропної зброї і засобів для впливу на людей. Можливість інформаційних війн між країнами.

П'ята тенденція — ідеологічний диктат і ідеологічне насильство над людиною через вплив засобів масової інформації.

Глобальна проблема безпеки людини в сучасному світі вже не може бути вирішена на локальному чи національному рівнях. Людству буде потрібно витратити великий часовий ресурс для вирішення цього глобального імперативу сьогодення.

Посилання

1. Білорус О. Г. Глобалізація і національна стратегія України, с. 8.
2. <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/09/17/6594851>.
3. Дубинин С. Вместе, но не в ногу/ <http://www.globalaffairs.ru/number/Vmeste-no-ne-v-nogu-14958>.
4. <http://gtmarket.ru/news/state/2011/01/16/2763>.
5. <http://www.rcicd.org/news/gorizonty-globalnogo-razvitiya>.
6. Л. Григорьев, М. Салихов. Предчувствие валютной войны /«Россия в глобальной политике», – 2010. – №6, ноябрь-декабрь.
7. Р. Руджиеро. Остановить деглобализацию мировой экономики/Россия в глобальной политике. 22 марта 2010.
8. Р. Руджиеро. Остановить деглобализацию мировой экономики/Россия в глобальной политике. 22 марта 2010.
9. <http://news.tut.by/world/140390.html>.